

Stel, je gooit alles wat is onderzocht over onderwijs op een hoop, wat leer je dan? De toonaangevende Nieuw-Zeelandse onderwijswetenschapper John Hattie, op tournee in Europa: 'In jullie systeem was ik nu behanger geweest'.

INTERVIEW **Marijke de Vries**

'Luister naar je leerlingen'

Klassengrootte, universitair geschoolde leraren, extra-curriculaire activiteiten: je kúnt ervoor kiezen als school. "Maar het is allemaal afleiding van wat er werkelijk toe doet", zegt de Nieuw-Zeelandse onderwijs-onderzoeker John Hattie. "Verspil er geen onnodige tijd, aandacht en energie aan."

De afgelopen twintig jaar nam Hattie vrijwel de complete wetenschappelijke literatuur over onderwijs en leraren onder de loep. Hij bestudeerde ruim 65.000 onderzoeken naar onderwijsprestaties met data van 250 miljoen leerlingen. Centrale vraag: Wat werkt nou echt als je wilt dat leerlingen op school beter presteren?

Wat in ieder geval niet bijdraagt zijn lange zomervakanties, verhuizen en zittenblijven. Sterker nog, ze zijn ronduit schadelijk voor de leerprestaties van een kind. Zij bungelen helemaal onderaan Hatties ranglijst van effectieve onderwijsingrepen. De ranglijst leert ook dat maar heel weinig van wat scholen doen echt schadelijk is voor de leerprestaties van kinderen. Zelfs een leerling die een jaar lang flutonderwijs krijgt, boekt volgens Hattie enige vooruitgang. "Vrijwel alles in het onderwijs werkt een beetje. Daardoor meent iedere docent dat-ie zijn werk goed doet. Maar zo simpel is het niet."

Er zijn namelijk ook ingrepen die de prestaties van leerlingen niet een beetje, maar aanzienlijk verhogen, ontdekte Hattie, die in Europa is om zijn inzichten over onderwijsverbetering te delen met leraren, schoolleiders en beleidsmakers. "De leraar is de cruciale factor die het verschil kan maken."

Dat hebben we de laatste jaren vaak gehoord. De leraar moet weer de baas worden over zijn vak?

"Nee, nee. Dat bedoel ik niet. De autonomie van de leraar als hoogste goed, dat is wat mij betreft een mythe. Waar ik mee worstel is dat iedere leraar denkt dat hij het recht heeft om les te geven zoals hij dat wil. Ik denk niet dat we dat recht hebben. Zoals ik ook niet denk dat

iedere piloot het recht heeft om te vliegen hoe hij wil. Het leraarschap is een vak, niet iets dat je doet op gevoel en routine. Er zijn dingen die we wel en niet zouden moeten doen in de klas."

Hoe kan een leraar het verschil maken?

"Daarvoor bestaat geen eenvoudig recept, omdat kinderen niet allemaal op dezelfde manier en op hetzelfde moment leren. Als je volwassenen vraagt naar hun schooltijd, herinneren ze zich meestal de mensen die hun passie wilden overbrengen of iets in hen zagen dat ze zelf niet zagen. Een goede leraar heeft impact op zijn leerlingen, en weet dat."

Wat is dat: impact?

"Ieder kind verdient op zijn minst een jaar groei voor een jaar school, bij ieder vak. Ik wil van een leraar weten: wat betekent dat in jouw geval? Kun je aan de hand van het werk van een leerling laten zien hoe zes maanden groei eruitzien? Goede leraren vinden dit een lastig vraagstuk, maar ze hebben er een antwoord op. Zij weten welk effect zij bereiken in de klas."

Waarom is dat van belang?

"Pas als je als leerkracht heel goed weet wat een leerling wel en niet weet, kun je hem effectief nieuwe dingen leren. Als je als het ware door de ogen van een leerling kijkt en de leerling duidelijk maakt wat het doel is waar hij naartoe werkt, kun je hem de juiste opdrachten en feedback geven om effectief iets nieuws te leren."

Hoe doe je dat in de les?

"Het betekent dat je als leraar heel goed moet luisteren, en veel ruimte moet creëren voor groepsdiscussies. Niet omdat wat leerlingen te melden hebben per definitie super-interessant is, maar omdat je er dan achter komt of wat jij als leerkracht wilde overbrengen ook daadwerkelijk is geland, of er vooruitgang is geboekt.

"Dat is heel lastig voor leraren, zij hebben vaak de neiging om in te grijpen en de discussie de goede kant op te sturen. Maar als je je

mond houdt, hoor je de invloed van je onderwijs. Goede leraren zijn daar voortdurend naar op zoek."

Goed lesgeven is dus geen kwestie van fingerspitzengefühl? Van talent, gevoel of routine?

"Voor veel docenten betekent 'goed onderwijs' dat de kinderen blij en tevreden zijn, hun werk op tijd af hebben en zich gedragen in de klas. Dat is niet wat ik bedoel. Onderwijs werkt pas echt als kinderen het leuk vinden om uitgedaagd te worden, als ze durven aan te geven wat ze niet begrijpen, als ze iets willen leren, als ze fouten durven te maken. Daarvoor is enorm veel vertrouwen nodig. Veel leerlingen durven niet hardop te denken. Niet zo gek: kinderen kunnen keihard zijn tegen elkaar. Je moet als leraar een klimaat scheppen waarin het niet erg is om fouten te maken en rechtvaardig zijn. Uit onderzoek blijkt dat leerlingen gelijke behandeling het allerbelangrijkst vinden."

Dat vertrouwen moet er ook zijn in de lerarenkamer, zegt u. Ook docenten durven niet altijd het achterste van hun tong te laten zien. Dat is problematisch, omdat echte onderwijsverbetering volgens u plaatsvindt op schoolniveau.

"Pas als leraren discussiëren over wat zij doen

'Ronduit schadelijk voor schoolprestaties: lange zomervakanties, verhuizen en zittenblijven'

in de klas, samen lessen voorbereiden en bij elkaar in de klas kijken verbetert het onderwijs op de hele school. In het onderwijs hebben we de neiging om te denken dat iedere leraar overal goed in moet zijn, maar je hebt elkaars kennis, ideeën en advies nodig. Je moet gemeenschappelijke opvattingen creëren over wat groei en vooruitgang is, en samen kijken of je het gewenste effect bereikt. Op sommige scholen schieten leraren alle kanten op als je vraagt: hoe ziet een jaar groei eruit? Het kan gebeuren dat de docent van groep 8 lagere verwachtingen heeft dan de leraar van groep 7. Ik vraag mij af: welke kansen krijgt een kind op zo'n school?"

Ik hoor u niet over het opleidingsniveau van leraren. Moet dat niet omhoog?

"Waar staat Nederland nu in de Pisa-ranglijsten? Achtste? Negende? (dertiende, MdV). Jullie zijn gek dat jullie je zo druk maken over de vraag of jullie docenten wel goed genoeg zijn. Natuurlijk zijn ze dat, anders stonden jullie niet zo hoog. Ja, het moet vanzelfsprekend zijn dat docenten bijscholing volgen. Maar meer of hogere diploma's leiden niet tot beter onderwijs, blijkt uit onderzoek. Je kunt lang discussiëren over de lerarenopleidingen, maar die zijn niet het antwoord op hoe je het onderwijs verder verbetert. Belangrijk is dat je de volgende generatie laat zien dat het leraarsvak een veeleisend beroep is. Verder moet Nederland zich vooral de vraag stellen: hoe profiteer je nog meer van dat enorme succes van jullie leraren?"

U stelt dat overheden zich te veel met bijzaken bezighouden, zoals de inhoud van het curriculum. U heeft ongetwijfeld gehoord dat een Nederlandse commissie zich hier buigt over het onderwijs van de toekomst.

Geamuseerd lachje. "Ik heb ze gesproken inderdaad."

En?

"We zitten enigszins op een ander spoor. Het hoort bij een democratie dat er gedebatteerd

John Hattie: 'Belangrijker dan de inhoud van het onderwijs is wat mij betreft de diepgang in het onderwijs'. FOTO INGE VAN MILL

John Hattie

John Hattie (Nieuw-Zeeland, 1950) is directeur van het Melbourne Education Research Institute van de Universiteit van Melbourne en bijzonder hoogleraar Educatie aan de Universiteit van Auckland. Hij werkt als adviseur voor het ministerie van onderwijs van Nieuw-Zeeland, Australië en de Verenigde Staten. Hij volgde een lerarenopleiding en studeerde onderwijskunde, en promoveerde in 1981 aan de Universiteit van Toronto. Hattie schreef (mee) aan zeventien boeken, waarvan er drie in een Nederlandse vertaling verschenen. Voor scholen ontwikkelde hij de methode 'visible learning plus'. www.lerenzichtbaarmaken.nl

'Jullie zijn gek dat jullie je zo druk maken over de vraag of docenten wel goed genoeg zijn. Natuurlijk zijn ze dat.'

wordt over wat er op school onderwezen wordt. Maar belangrijker dan de inhoud van het onderwijs is wat mij betreft de diepgang in het onderwijs. Een van mijn zorgen over de westerse wereld is dat we negentig procent van de tijd bezig zijn met oppervlakkig leren. Met het kennen van feitjes. Als je iets voor het eerst leert moet het voor negentig procent draaien om feitenkennis, maar als je meer ervaring krijgt moet die balans verschuiven naar inzicht, begrip en toepassing."

De Nederlandse commissie pleit er in haar voorlopige advies voor om vakken aan te bieden rond thema's als duurzaamheid, gezondheid en democratie. Dat zou het onderwijs dichter bij de leefwereld van kinderen brengen en ruimte bieden voor het leggen van verbanden.

"Voor projectleren heb je als leerling een hoop oppervlakkige kennis nodig. Het probleem van dit soort onderwijs is vaak dat we kinderen de grote concepten leren nog voor ze de kennis hebben van de onderliggende inhoud. Daar-

door doen leerlingen geen diepgaandere kennis op, laat staan dat ze verbanden weten te leggen of problemen kunnen oplossen. Kennisverwerving verloopt altijd in de volgorde van oppervlakkig, naar diepgaand, naar verbanden leggen."

Leraren zouden ook steeds meer een begeleidende rol krijgen. Goed idee?

"Het moeilijkste en belangrijkste om te leren in deze wereld is beslissingen nemen over wat je gaat doen als je het even niet meer weet. Tegen pientere kinderen zeg je: goed gedaan, wat denk je dat je nu moet doen? Zij weten dat vaak wel, maar kinderen die worstelen met de lesstof vinden dat moeilijk. Onze taak als docent is ze helpen bij het beantwoorden van die vraag. Daarvoor heb je een sterke leraar nodig die instrueert en ingrijpt. Die vragen stelt, controleert, en soms werk opnieuw laat doen. Geen coach die vanaf de zijlijn aanmoedigt."

Er is hier nog altijd debat over de vroege selectie van kinderen naar onderwijsniveau.

Wat zegt uw onderzoek daarover?

"Jullie zijn het enige land ter wereld dat claimt dat je op twaalfjarige leeftijd kunt inschatten wat een kind kan en wil als hij dertig is. Na hun twaalfde beleven kinderen nog zoveel groeispurten. Kijk naar mijzelf. Ik werd in eerste instantie naar de richting schilderen en behangen gestuurd. Ik ben zo dankbaar dat ik daarop terug kon komen en verder kon leren. In jullie systeem was ik nu behanger geweest, of moordenaar, uit pure frustratie. Ik was er trouwens niet eens goed in, schilderen en behangen. Jullie verspillen zoveel talent. Ik verwacht dat sommige van jullie beste ondernemers en ontwerpers niet bestaan omdat ze vast zijn komen te zitten in het systeem. Dat is dramatisch. Het probleem is dat de mensen die op dit moment succesvol zijn in jullie maatschappij hebben geprofiteerd van het bestaande systeem. Daarom willen ze het niet veranderen."

In uw onderzoek kijkt u alleen naar onderwijsprestaties, naar toetscijfers. Is dat

niet een heel beperkte blik om naar het onderwijs te kijken?

"Dat klopt. En ja, dat is beperkt. Maar *get real*: presteren is één van de belangrijkste functies van scholen. Natuurlijk zijn meer dingen belangrijk op school. Veerkracht, samenwerken, respect, dat is absoluut waardevol om te leren. Maar het is geen reden om niet naar prestaties te kijken.

"De beste voorspellers van gezondheid, geluk en welvaart zijn niet schoolresultaten, maar het aantal jaren dat een kind naar school ging. Dus is het enorm belangrijk om van scholen uitnodigende, fijne plekken te maken. En die creëer je naar mijn overtuiging door leerlingen uit te dagen op precies het juiste niveau. Dan gaan ze vooruit en raken ze gemotiveerd. In Duitsland werken onderzoekers met data over sociaal-emotioneel leren en motivatie. Ik vermoed dat uit hun onderzoek ongeveer hetzelfde zal blijken: dat het voor de sociale en persoonlijke ontwikkeling van kinderen van belang is dat leraren daarover gezamenlijke ideeën ontwikkelen."